

Dél-Oroszország kiterjedt olajvidékein a 30-as évek elején végeztek nagyarányú őslénytani kutatómunkát. Ennek eredményeként ARCHANGELSZKIJ és DAVIDASVILI közreműködésével többkötetes monografia-sorozatban ismertették a kutatók e terület fiatal-harmadkori ősmaradványait. Újabban pedig WENZ Románia olajvidékeinek pliocénkori puhatestű maradványait dolgozta föl. Az 1942-ben megjelent hatalmas munka 71 táblán 745 ábrán mutatja be az előkerült ősmaradványokat s ezzel elsőrendű szolgálatot tett mind a tudományos, mind pedig a gyakorlati kutatásnak. WENZ szabatos leírásai és jólsikerült ábrái valóban mintaszerűnek tekinthetők ezen a téren.

Örömmel állapíthatjuk meg, hogy a magyarországi olajkutatások kapcsán is egyre több és több anyag gyűlik össze, amely máris fontos gyakorlati útmutatásokkal szolgált. Remélhető, hogy kedvező körülmények között ezen anyag közlésére is sor kerül, ha tudományos feldolgozása már befejezést nyert.¹

Dr. Bogsch László.

Ujabb ember- és emlősesont maradványok az erdélyi moustérienből. A hunyadmegyei Ohába-Ponor község határában fekvő Bordu mare kúp déli lejtőjének dilúviumi rétegeire MALLÁSZ JÓZSEF hívta föl a szakkörök figyelmét. Első ízben 1918-ban kutatót a lejtőn nyíló barlang bejárata közelében. A sokat ígérő kezdet az ősrégészet elismert nevű szakemberét, ROSKA MÁRTONT is megnyerte a további kutatások irányítására, s így az 1923. és 1924. év nyarán a Hunyadvármegyei Múzeum és az Erdélyi Múzeum anyagi támogatásával együttes ásatást végeztek. Ezeknek a kutatásoknak őslénytani eredményéről »Der erste mitteldiluviale Menschenknochen aus Siebenbürgen«,² majd utóbb »A neandervölgyi ősember első erdélyi csontmaradványa« címen³ tájékoztattam a szakköröket.

A barlang előteréből napfényre került ősmaradványok — első sorban

pattintgatással készült kő- és csonteszközök — révén ROSKA M. megállapította, hogy az őstelepen a moustéri kor embere, vagyis a neandervölgyi ősemberfaj (*Homo primigenius* SCHWALBE) hosszú ideig tanyázott. Utóbb azonban, nagyon rövid időre az aurignaci kultúra embere (*H. aurignaciensis* KLAATSCH) is meghúzódott a barlangban. A régészeti bizonyítékok ugyan semmi kétséget sem hagytak fenn az őstelep korát illetően, mégis rendkívül jelentős, s az eladdig kikerült csontanyag közt legelső sorban figyelemreméltó az az emberi csont, amely a jobb láb második ujjja első ujjpercének bizonyult. Jelentősége főként abban áll, hogy alaktani szempontból nagyon fontos és érdekes bélyegeket tér el a mai európai ember megfelelő ujjpercétől s így egymagában, a jellegzetes kőeszközök segítségül vétele nélkül is ősember fajra, illetőleg a *Homo primigenius*-ra valló vázrésznek határozható meg.

Ugyanabból a — fölülről számított III. — rétegből a közös ásatások alkalmával a következő emlősfajok maradványai kerültek napfényre:

Ursus spelaeus ROSENEM., *Crocotta crocuta* var. *spelaea* GOLDF., *Diceros antiquitatis* BLB., *Equus* aff. *Abeli* ANT., *Bos* (*primigenius* BOJ.?), *Rangifer arcticus fossilis* RICH., *Ovis (argaloides)* NHRG.?, *Canis lupus fossilis* L.

Igaz ugyan, hogy ez az állattársaság pontosan nem azonos azzal, amely a cserépfalusi Mussolini-barlang alsó rétegeből (java moustérien) került elő, mert ebben a főntebb elősoroltakon kívül többek között a kőszáli kecske (*Capra Sewertzovi-ibex*), barna medve (*Ursus arctos fossilis*), hiúz (*Lynx lynx fossilis*) és zerge (*Rupicapra rupicapra fossilis*) is szerepel, de minthogy a törzs: barlangi medve, hiéna, gyapjas orrszarvú, hidegvérű ősló, farkas, őstulok közös fajok, a rétegtani helyzet pedig azonos, a szóban levő két szintet azonos korúnak állapítottam meg.⁴ És ezzel kapcsolatban főként azt domborítottam ki, hogy a szóban forgó java moustérii időszaknak meleg volt az ég-

¹ Forschungen u. Fortschritte, 1943. 7/8. sz.

² V. ö. Public. Muz. Iud. Hunedoara. T. III—IV. Déva, 1928.

³ Pótfüz. Term.-tud. Közl. Bpest, 1931.

⁴ V. ö. Közép-Európa moustérii éghajlata állatvilága tükrében. (Ann. Mus. Nat. Hung. XXXIV. k.)

hajlata, jöllehet Erdélyben sarkköri szarvas (*Rangifer arcticus*), a Bükkben pedig kőszáli kecske (*Capra Sewertzovi-ibex*) és zerge (*Rupicapra rupicapra*) is szerepel az együttesben.

Igy állott ez a kérdés máig. Most viszont ROSKA MÁRTON 1925-ben, a Bordu mare-n végzett ásatásaiból származó, eddig senkitől nem tanulmányozott ősmaradvány-anyag földolgozására nyílt alkalmam. Mi sem természetesebb, minthogy a jó állapotban fennmaradt, s leginkább fogakból álló csontmaradványok meghatározására örömmel vállalkoztam. Annál is inkább, mert az első pillanatra értékesnek mutatkozó, sok emlősfajra valló maradvány között az ősember két ujjpercére is rábukkantam. Ennek a két ujjpercnek jelentőségét most nem feszegetve, csupán az 1925-ben — ugyancsak a III. rétegben — talált ohábaponori emlősfajokhoz óhajtok néhány megjegyzést fűzni.

Előrebocsátva, hogy az előző (1918—1924) ásatásokból ismertté vált emlősorozat minden faja 1925-ben is napfényre került, az állattársaságot újabban kiegészítő fajok a következők:

Barlangi oroszlán (*Leo leo spelaeus* GOLDF. juv.), ősnyszut (*Marles aff. martes* L.), ősróka (*Vulpes v. aff. crucigera* L.), ősszamár (*Equus onager*), altáji szarvas (*Cervus canadensis asiaticus* LUD.), őszerge (*Rupicapra aff. rupicapra* L.), őskőszáli kecske (*Capra Sewertzovi-ibex* MENZB.), mammut (*Elephas primigenius*).

A sorozat kiegészítéséül megemlíthetem, hogy ebben az anyagban egy farkasfélének föltűnően nagy példányára valló, a *Lycaoninák*-ra emlékeztető felső állcsonttöredék is van.

Az a tény, hogy az utóbbi ásatás az emlősfajok számát megkészszerzte, s ezzel a hunyadmegyei lelőhely a leg gazdagabb moustiéri lelőhelyek sorába emelkedett, magában is figyelemreméltó. De még nagyobb a jelentősége annak, hogy az enyhe éghajlatot kedvelő »meleg« fajok mellett az új sorozatban két olyan faj is jelentkezett, amelyet megszoktunk hideget kedvelőnek minősíteni. Ez a két faj: a zerge meg a kőszáli kecske.

Am bizonyára senkit sem téveszt meg ennek a két »hideg« fajnak szereplése és nem csábít abba az irányba,

hogy ennek alapján az ohábaponori III. réteget hűvös időszakban keletkezettnek minősítse. Mert mi sem természetesebb, mint a Retyezát, Páreng s a Kudzsíri havasok tőzomszédságában fekvő Bordu mare-n tanyázott ősember konyhahulladékában néhány sziklás terepet s így rendszerint magasabb fekvésű legelőt kedvelő emlős csontmaradványa. Hiszen arra is gondolnunk kell, hogy nyáron és ősszel a környező hegyvidék legtöbb helye egészen könnyen közelíthető meg; már pedig a zergegida — fogsora tanúsága szerint — késő ősszel lett a *Homo primigenius* zsákmánya. Télen viszont nagyobb havazás vagy zimankó szoríthatta le a kőszáli kecskét és zergét az ősember tanyája közelébe.

Nagyon érdekes végül, hogy a Bordu mare III. rétegének immár lényegesen kiegészült emlősvilága csaknem fajról-fajra megegyező a Mussolini-barlang alsó (java moustiéri) rétegének emlőssorozatával. Hiszen belőle a Hunyad vármegyében eddig ki nem mutatott barlangi oroszlánon, rókán és *Lycaon*-féle őskutyán kívül zerge és kőszáli kecske csontjai is előkerültek.

Igy teljesen megdőlt az az ellenvetés,¹ hogy a Bordu mare III. rétege nem helyezhető egy szintre a Mussolini-barlang java moustiéri rétegével. Újra beigazolódtott tehát, hogy egyes szintek rétegtani azonosítása a beléjük zárt ősmaradványok teljes megegyezése nélkül is keresztülvihető. Illetőleg kétségtelenül kitént az, hogy ősrégészeti és rétegtani alapon ROSKÁVAL együtt már eddig is helyesen állapítottuk volt meg a Bordu mare III. rétegének korát.

De nem kisebb jelentőségű a Roska-féle ásatásból előkerült ősemberi két ujjperc sem. Ezek pontosabb ismertetését más alkalomra halasztva, most csupán annyit jegyzek meg, hogy a korábbi fősorolásban szerepelt egyetlen lábujjperc ellen itt-ott támasztott — különben is megokolatlan — kétségek teljes alaptalansága derült ki.

Dr. Gaál István

¹ V. ö. Mottl M.: Einige Betrachtungen über das Klima des ungarischen Moustérien im Spiegel seiner fauna. (Magyar kivonattal.) Annal. Mus. Nat. Hung. XXXV. 1942.